

واکاوی مفهوم فلسفی فضا و فضا‌مندی شهرها از منظر لوفور

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۱/۰۹

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۲/۱۲

کد مقاله: ۱۳۹۶۷

حجت حاتمی نژاد^۱

چکیده

فضا به عنوان یکی از واقعیت‌های جهان مادی، تا کنون اندیشه‌ورزی‌های پر دامنه‌ای را برانگیخته است. برای تفکر درباره فضا راه‌های گوناگونی وجود دارد. به عنوان نمونه برای درک پدیده شهر و جامعه در مجموع، تدوین مفهوم مناسبی از فضا ضروری است؛ با این حال، ماهیت فضا در تحقیقات اجتماعی هنوز ناشناخته و مبهم باقی مانده است. پیچیدگی مفهوم فضا، همانند سایر مفاهیم متافیزیکی، باعث شده تا برخی از متفکران در برابر شکار مفهومی آن اظهار عجز نمایند. به هر حال، به‌رغم این پیچیدگی، تلاش برای دستیابی به مفهومی دقیقی از فضا، از زمانی که بشر فکرت آموخت و به تأمل و تفکر پیرامون مفاهیم متافیزیکی و انتزاعی پرداخت، با فراز و نشیب‌ها و تأثیر و تأثرات متقابل بین حوزه‌های مختلف فکری، از جمله تبادل بین فلسفه و علم؛ به ویژه علم فیزیک و سایر عوامل و تعیینات بی‌وقفه ادامه داشته است. از طرفی فضا خود شیوه‌ی موجودیت جامعه‌ها به حساب می‌آید. این مقاله با هدف واکاوی مفهوم فضا به تحلیل فضا‌مندی شهرها و بررسی اقتصاد سیاسی فضا و نقش آن در نظام برنامه‌ریزی شهری پرداخته است. طبق نتایج بدست آمده به این مهم می‌رسیم که بحث توجه به فضا و مکان (فضای جغرافیایی) باید در راستای تحقق عدالت اجتماعی به عنوان دست‌یابی به توسعه پایدار شهری مطرح باشد. بدین ترتیب شهر پدیده‌ای اجتماعی - مکانی است، با بعدی زمانی، اما مرئی و شهر محصولی از زمان است. به این ترتیب نظم‌نمادین فضاهای شهری، شیوه‌های اندیشه و عمل را که الگوهای موجود زندگی اجتماعی هستند بر ما تحمیل می‌کنند. مطالعه سلسله‌مراتب فضا‌مندی‌ها در فرم شهری کمک می‌کند تا بدانیم چگونه فردباوری، مناسبات طبقاتی، تعهدات همبودی و خانوادگی و اقدامات دولت در می‌آمیزند و شهری شدن سرمایه به واسطه قدرت‌ش در خلق فضا، معنای ضمنی پیدا می‌کند و آگاهی شهری شده را به دنبال خود می‌کشد.

واژگان کلیدی: فلسفه، فضا، فضای شهری، عدالت اجتماعی، اقتصاد سیاسی فضا.

۱- دکتر، استادیار مدعو گروه معماری و شهرسازی دانشگاه غیرانتفاعی خیام مشهد، ایران (hojathatami@ut.ac.ir)